

Kétszázestendős budai jó tanácsok

Buda város már kétszáz esztendővel ezelőtt is fürdőváros volt és a nemes magisztrátus annyira tudatában volt ennek, hogy propagandafüzetet adott ki, amelyet alighanem a pénzes idegent szerette volna idecsalogtatni. Annyi bizonyos, hogy ez az ültökopott, öreg, bibliásbetűkkel nyomolt német könyv, melyet a Magyar Tudományos Akadémia könyvtára őriz, éppen kétszáz esztendővel ezelőtt jelent meg és azt mondja el, hogy mi volt itt a látni való majdnem ötven évvel azután, hogy Budavára ormáról lehanyatlott a félhold.

A szökőkút és egyéb nevezetességek

A polgármester és a tanács a város jótevőjének, az esztergomi kardinálisnak: herceg Esterházy Imrének dicsekszik el ebben a kis könyvben, hogy mennyi lőmérdek Budán a szenzáció. Mik ezek a látnivalók?! A királyi palota akkor még nem volt készen. Amit gróf Regal várparancsnok felépített belőle: annak a tetejét is felperzselt 1723-ban az a nagy tűz, amely jóformán a fél Budavárát elpusztította. Ellenben már akkor is készen volt az impozáns terjedelmű „Zeughaus“. A mai miniszterelnöki palota helyén akkoriban két kaszárnya állott. A Várszínház helyén volt a Karmeliták temploma; szomszédságában épült a Karmelita szerzet rendháza, melyben nem is nagyon régen még, a K. K. Generalkommandó székel. A Mátyás templom mögött, a régi pénzügyminisztérium házában kétszáz esztendővel ezelőtt még a jezsuiták kollégiuma rezideált. A mai belügyminisztérium és a régi Országos Levéltár házában kétszáz esztendővel ezelőtt a Klára apácák laktak. A Klára apácák kolostora különben egyik elsőrendű nevezetessége és büszkesége volt Budavárának, mert ebben a kolostorban őrizték a rend alapítójának: Szent Erzsébetnek a fejét. A Klarisszák őrizték Szt. Margit csontjait is, aminthogy ők vigyáztak arra az oltárra is, amelynél egykor a Szent Szűz imádkozott. A mai helyőrségi templom tornya már kétszáz évvel ezelőtt is ilyen csonka volt, mint ma. Ennek pedig az az oka, hogy a török várórség ágyút rakott a torony tetejére és onnan tüzelt az ostromlókra. Ezek azonban visszatüzeelték és bizony a templom, meg a tornya nagyon megsínylették a felszabadító háborút. Közel a Karmeliták kolostorához, körülbelül azon a helyen, ahol ma a honvédelmi minisztérium áll, a török időkben mecset állott. Ez a mecset arról nevezetes, hogy, a könyv írója szerint, *Kollonics*, a későbbi kardinális, ebben a mecsetben tartott Te Deumot, mikor a keresztény seregek Budavárát 1686 szeptember 2-án elfoglalták. A könyv szerzőjének ezt az értesülését a történettudósok azóta megcáfolták.

Ha már a nevezetességeknél tartunk, lehetetlen meg nem emlékezni arról, hogy kétszáz esztendővel ezelőtt már két vízmű szállította Budavárába a vizet. A víztorony a Dísz téren állott, közel a mai Várszínházhoz. Ez a vízemelő szerkezet szállította a vizet a Dunából a Várba a török idejében is. A háború azonban ezt az instrumentumot is elpusztította. Egy Jakob Caspar nevű lakatos élesztette föl aztán és tette ismét üzemképessé a vízemelő szerkezetet, melyet az Alagút Pest felé néző szájá tájékán a Duna partján, két ló ereje hozott mozgásba és szállította fel a

vizet a Dísz téren álló víztoronyba. De volt Budának ebben az időben egy másik vízműve is. Ezt 1718-ban egy *Kerschensteiner* Konrád nevű jezsuita fráter építette. Kétórányi látvolságról 1369 öl és két láb hosszúságú ólom- és facsöveken a Király, Doktor és a Sváb nevű kutakból, a hegyekből kapta a tiszta friss vizet ez a szökőkút, mely a mai budai Városháza előtt állott és tekintettel arra, hogy először Szt. Ignác napján eredt meg a friss víz belőle: a szökőkutat Szt. Ignác szobrával ékesítették fel.

Ami mindent meggyógyít

Nagyban működött már ebben az időben a repülő híd is, mely a Rudasfürdő tájékáról a pesti partra, meg vissza szállított embert, állatot. És élvezte a város aprajánagyja már akkor is azokat a pazar élvezeteket, amelyeket a nagyszerű, gyógyító erejű török fürdők kínáltak. Budaváros tiszteletreméltó polgármestere töviről hegyire megmagyarazza, hogy mire jók a budai fürdők. Ahogy a leírásból kivesszük, nincs az a betegség, amelyet Budaváros kétszáz évvel ezelőtt élt polgármestere szerint ezek a fürdők meg ne gyógyítottak volna. „A hideget melegítik — mondja a könyv —, a nyálkát feloldják és gutaütés, meg bénaság ellen épügy javalva van a fürdő melegvíze, mint a katharrusok ellen.“ Szemet, tüdőt, izzadmányt, vízibetegséget, köszvényt orvosol. De fáradtság ellen is jó, mert — amint olvassuk — „minden fáradtság egy eljövendő betegség hírnöke“. A szellemet és a testet felfrissíti; a görcsöt elmulasztja, az epebántalmakat csillapítja. Külsőleg és belsőleg egyaránt használ, férfiaknak épügy, mint a nőknek. Ezeknek a nagyszerű ásványos vizeknek — mondja a leírás — van akkora gyógyító hatásuk, mint a karlsbadi, a slagenbadi és a wiesbadeni vizeknek. A budai ásványos vizek megfiatalítják azokat, akik használják; a gyomorsavtúlmengést, az étvágytalanságot elmulasztják és gyors vérkeringést idéznek elő.

Külön szabályzatot állít össze arról, mikor kell és miként kell a budai fürdőket használni. Legjobb — mondja az írás —, hogyha a 18. és 70. év közöttiek fürödnek, mert 70 éven felül már egy kissé veszedelmes a fürdés a hévfürdőkben. De ha nagyon vigyáznak az öregek, akkor nem történik bajuk — teszi hozzá szemérmesen.

„Fürdőben enni nem való. Közvetlen evés után nincs javalva a fürdő.“ Egyébként hangsúlyozza, hogy nem szabad egyszerre belemenni a meleg vízbe.

Dr. Stocker recipéi

Dr. *Stocker*-re, a helyőrség orvosára és Buda város főfizikusára hivatkozva, néhány kitűnő gyógyszert ajánl a kétszáz esztendőes könyv. Például:

Fejfájás ellen alabástrom flastromot ajánl. *Álomkór* ellen erősen illatozó balzsamokat javal.

Nagy fáradtság ellen alkörmöst és kandírozott citromhéjat komendál.

Ájulás és *gyomortömés* (székrekedés) ellen jó diétát és mértékletes életet.

Erős szomjúság ellen jó bort, cikóriát ajánl, de azt mondja, hogy az ásványvíz is csillapítja az erős szomjúságot.

Ha valakinek *gyulladás* vagy *pirosság* jelentkezik a bőrén, akkor belsőleg antimoni-

mot, diaforétikumot javal; külsőleg pedig rákokból kipréselt nedvekkal kell a pirosságot bekenni. Ha a bőr foltokat kap — mondja az írás —, azért a fürdőt tovább kell használni. *Étvágytalanság* esetén gyenge laxirt, továbbá kénsav- és sógőzt, fűszeres bort és vermuthot ajánl. De — mint mondja —, a hideg Benediktiner sem árt. Egyébként jól tesz — magyarázza végül az írás —, ha a beteget fürdés előtt peruviai balzsammal és mastikkal bekenik. Ha *májban* és *vesében* *gyulladást* érez a beteg, igyék romlott citrom levét és rózsatinktúrát. De

nem árt, hogy ha iszik a fürdő vizéből is. Egyébként pedig azt ajánlja, hogy aki beteg és fürdőkúrát használ, éljen diétásan; ne nyelje forrón és hirtelen az ételt; ne igyék túlerős bort és csak kénezetlen (Umschlag nélküli) bort igyék. Ne izgassa magát; éljen mérsékletes életet és aki fürdőt használ, hagyja a fürdőkívül a gondokat, melyek betegséget előidéztek.

Íme, ezek voltak azok az orvosságok, melyek kétszáz esztendővel ezelőtt minden bajt és betegséget meggyógyítottak Budán.

Pásztor Mihály